

Kršitve javnega reda in miru v letih 1967—1977 v SR Sloveniji

Pavle Čelik*

I. Uvod

Ena izmed nalog postaj milice je vzdrževanje javnega reda in miru.¹ Miličniki odkrivajo prekrške te vrste in njihove storilce ter slednje predlagajo v postopek sodniku za prekrške. O teh ukrepih vodijo enote milice ustrezne preglede, ki se iz leta v leto ponavljajo. Poleg tega lahko občan sam neposredno ali pravna oseba naznani prekršek sodniku za prekrške, kot določa zakon;² takšne neposredne naznanitve grede mimo zapisa organov za notranje zadeve. Vendar je mogoče reči, da veliko večino tovrstnih dejanj naznanjajo enote milice, zato drži, da podatki organov za notranje zadeve zajemajo v bistvu vse kršitve javnega reda in miru.

Vse enote milice v SR Sloveniji so v zadnjih letih vsake tri mesece pošiljale republiškem sekretariatu za notranje zadeve izpolnjene obrazce o prekrških zoper javni red in mir ter o njihovih storilcih. Na podlagi teh poročil je sekretariat razčlenil stanje javnega reda in miru na območju republike. Sredi leta 1977 pa je bila vpeljana sprotna računalniška obravnava teh podatkov in to bo v prihodnje omogočalo poglobljene razprave o teh odklonskih pojavih.

Pojem javnega reda in miru v naši literaturi ni določen, podana pa je določitev prekrškov zoper javni red in mir. To so dejanja, s katerimi se »na nedovoljen način motita mir ali delo občanov, povzroča nemir, nerazpoloženje, vznemirjenost občanov, organizacij združenega dela in drugih organizacij, ovira izvršitev zakonitih ukrepov državnih organov in uradnih oseb ali s katerimi se omalovažujejo taki ukrepi, ogroža splošna varnost ljudi in premoženja, žali javna morala, ovira vzgoja otrok in mladine, žalijo državni organi in organizacije, kvari zunanji izgled kraja ali kako drugače rušita družbena disciplina, javna morala in mir ljudi v organizirani družbeni skupnosti«.³

Pri razmišljanju o javnem redu in miru je treba omeniti tudi spremembe v kazenskem pravu pri nas. Tako kazenski zakon SR Slovenije vsebuje poglavje kaznivih dejanj zoper javni red in mir, ki sicer razen enega kaznivega dejanja zajema dejanja iz dotedanjega 23. poglavja

kazenskega zakonika: kazniva dejanja zoper javni red in pravni promet. S tem se je pojem javnega reda in miru tudi formalno razširil. Je sestavni del javne varnosti in pomeni tista dejanja na določenem območju in v določenem času, ki imajo naravo prekrškov ali kaznivih dejanj.

Ta sestavek upošteva ožji pojem javnega reda in miru, in sicer samo ustrezne prekrške, ne pa tudi kaznivih dejanj. Pri tem so najbolj zanimive tiste kršitve, ki jih strokovnjaki štejejo za vzporedne pojave kriminalnosti oziroma za pojave socialne patologije in ki jih naša kriminologija bolj ali manj enotno uvršča v predmet kriminološke znanosti.⁴

Prikazuje nekatere podatke o prekrških zoper javni red in mir ter njihovih storilcih v SR Sloveniji v času od všteti leto 1967 do všteti leto 1977, to je za obdobje enajst let. V tem času so veljali trije zakoni o prekrških zoper javni red in mir, in sicer oni iz leta 1959, iz leta 1971 in zadnji, sprejet v letu 1974. Vsebina teh zakonov se ni bistveno spreminjala; spremembe so bile treh vrst: prvič, nekatera dejanja so prenehala biti prekršek (na primer čaranje in prerokovanje); drugič, nekatera dejanja so bila zajeta v druge predpise o prekrških in s tem izločene iz zakona o prekrških zoper javni red in mir (npr. krošnjarjenje, povzročanje nedovoljenega hrupa v naselju itd.); in tretjič, določeni so bili nekateri novi prekrški s tega področja (na primer motenje duševne strani življenja in motenje domovinske zavesti občanov).

Predpisi o prekrških zoper javni red in mir imajo — to velja tudi za druge podobne predpise — v bistvu preprečevalni in družbeni pomen. Z ustreznim odzivanjem manje naj bi že v začetku in pri malenkostih preprečevali morebiten poznejši razrast v pravo kriminalnost.⁵

Pravni strokovnjaki menijo, da med prekrški in kaznivimi dejanji ni kakovostne razlike.⁶ To bi utegnilo še posebej veljati za nekatere prekrške s področja javnega reda in miru in nekatera kazniva dejanja. Pretep in sodelovanje pri pretepu je kot prekršek blizu nekaterim kaznivim dejanjem telesnih poškodb, sodelovanja pri pretepu, ogrožanja z nevarnim orodjem pri pretepu ali prepiru (52., 53., 54., 55. in 56. člen kazenskega zakona SR Slovenije) ter nasilni-

* Pavle Čelik, profesor sociologije, magister znanosti, kriminalistični inšpektor, RSNZ SRS, Ljubljana.

¹ Zakon o družbeni samozaščiti, 55. člen.

² Zakon o prekrških, 141. člen.

³ Zakon o prekrških zoper javni red in mir, 1. člen.

⁴ Vodopivec, str. 26.

⁵ Bavcon, str. 139—140.

⁶ Pravni položaj mladoletnih storilcev, str. 26.

škega vedenja (222. člen KZ SRS). Neprimerno vedenje do uradne osebe je prekršek, lahko pa dobi znamenja kaznivih dejanj preprečitve uradnega dejanja uradni osebi, napada na uradno osebo, ko ta opravlja naloge varnosti, sodelovanja v skupini, ki prepreči uradni osebi uradno dejanje, hujskanje k upiranju in neizpolnitve ukaza za razid (223., 224., 225., 226. in 227. člen KZ SRS). Od prostitucije kot prekrška je lahko le en korak do kaznivega dejanja zvodništva (105. člen KZ SRS) in posredovanja pri prostituciji (251. člen KZ SFRJ). Prekrški spolne nemorale se utegnejo povezovati s kaznivim dejanjem izdelovanja in širjenja pornografskih spisov (252. člen KZ SFRJ). Hazardiranje, ki je prepovedano kot prekršek, je določeno tudi kot kaznivo dejanje (234. člen KZ SRS) itd.⁷

To je prva stran tega vprašanja. Druga stran pa je v tem, da kršilci javnega reda in miru storijo tudi druga kazniva dejanja, ki niso vsebinsko povezana ali sorodna z ustreznimi prekrški zoper javni red in mir. Pri nas takih raziskav še nimamo v resnejših znanstvenih okvirih, zato so ustrezna sklepanja predvsem domneve.⁸

Članek želi opozoriti le na nekaj plati teh družbenih odklonskih pojavov, ki spadajo v okvir fenomenologije kriminalnosti. Takšne plati so na primer: gibanje števila prekrškov in njihovih vrst v raznih letih, čas in kraji kršitev, število oseb, ki so bile udeležene pri prekrških ter naznanitev dejanj od občanov in odgovornih oseb; pri kršilcih pa so podani spol, starost, zaposlenost in vpliv alkohola. Ta fenomenološka plat je posebej obdelana za pet skupin prekrškov, in sicer za prostitucijo, igranje hazardnih iger, potepanje, pretepanje in podcenjevanje uradnih oseb. V posebnem poglavju so obdelane kršilke in mladoletniki.

II. Prekrški zoper javni red in mir

V obravnavanem obdobju so delavci organov za notranje zadeve v SR Sloveniji zapisali 285560 prekrškov zoper javni red in mir. Ta dejanja so številna in jih je težko razvrstiti v pregledne skupine oziroma vrste, saj zajemajo široko torišče medčloveških razmerij ali motenj v njih. Zakon iz leta 1959 je prepovedal 35 tovrstnih dejanj, oni iz leta 1971 štiri dejanja manj, zadnji, ki še velja, pa vsebuje 28 prekrškov. Za lažji

pregled so prikazani v 13 skupinah, in sicer v preglednici 1.

V preglednici so prekrški podani po takem vrstnem redu, kot je znašal njihov delež v celotnem številu kršitev, ne pa po teži oziroma družbeni nevarnosti dejanj. Vsako leto je bilo približno 25 tisoč takih dejanj, ki so po oceni miličnikov imela znamenja prekrškov zoper javni red in mir. Največ jih je bilo leta 1967 (10,8 %) najmanj pa leta 1973 (7,9 %), razlika med letoma je znašala 8204 prekrške. Leta 1967 je bilo najštevilnejše zastopano verjetno zato, ker je bilo tedaj tako imenovano mednarodno leto turizma in si je milica vse leto prizadevala, da bi zagotovila čim večjo stopnjo varnosti, oziroma da bi bilo kršenje splošne družbene discipline čim prej zatrto.

1. Oblike kršitev

Ker so izrazitejše vrste prekrškov v preglednici 1 prikazane zelo na kratko, ni odveč, če posamezne vrste dejanj natančneje določimo.

Skupina prekrškov »prepiranje in kričanje« obsega dejanja iz prve in četrte točke 11. člena zakona o prekrških zoper javni red in mir. Pomenila so 33,6 % vseh prekrškov te vrste v naši republiki in so bila vsako leto najpogostnejša.

»Pretepanje« obsega dejanja iz prve točke 10. člena omenjenega zakona, ki so jih miličniki ocenili kot telesno obračunavanje med občani. Takšne kršitve so bile po številčnosti na drugem mestu, saj so pomenile 16,4 % vseh dejanj in to velja za celotno obdobje kot tudi za posamezna leta, razen za leto 1967 — takrat so bila ta dejanja po številu na tretjem mestu. Gre za prekrške, pri katerih je najbolj opazen element telesnega nasilja oziroma napadalnosti.

»Predrzno vedenje« zajema prekrške iz prve točke 10. člena zakona, ki niso imeli znamenj pretefov, marveč so jih miličniki ocenili za posebno predrzno obliko vedenja oziroma motečih razmerij med ljudmi. Pomenili so 10,5 % tovrstnih prestopkov. Po številčnosti so bili na tretjem mestu v celotnem obdobju in tudi v večini posameznih let.

Na četrtem mestu je bilo po številu tako imenovano »podcenjevanje uradnih oseb«. Približno 95 % teh prekrškov je bilo storjenih zoper miličnike in 5 % zoper druge uradne osebe, ki niso delavci organov za notranje zadeve. Skoraj vsak enajsti prekršek (9,4 %) zoper javni red in mir je imel znamenja neprimerne vedenja občanov

⁷ Prirejeno po Obrenović: Priručnik...

⁸ O tem več Milutinović, str. 320—337.

Preglednica 1. Prekrški zoper JRM v Sloveniji v letih 1967—1977 po značilnejših vrstah

Zap. št.	Vrsta prekrška	Število prekrškov v letu										Skupaj		
		1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	število	%
1.	Prepiranje in kričanje	6518	7304	7592	7607	7777	7658	7865	9988	9899	11346	12328	95882	33,6
2.	Pretepanje	4976	5270	4896	5161	5283	4232	3665	3487	3408	3483	2914	46775	16,4
3.	Drzno vedenje	8365	2667	2492	2669	3076	2646	2276	1746	1331	1161	1435	29864	10,5
4.	Podcenjevanje urad. oseb	1660	2256	2358	2300	2588	2586	2337	2841	2612	2965	2472	26975	9,4
5.	Klatenje in potepanje	2432	2099	2368	1944	2069	1925	1741	1975	1767	1956	1513	21789	7,6
6.	Vdajanje pijančevanju	2012	1828	1437	959	1222	1396	1147	2799	2766	3089	3557	22212	7,2
7.	Točenje alkohola	469	275	278	348	396	357	471	640	578	598	417	4827	1,7
8.	Hazardiranje	534	315	192	223	246	294	241	310	428	317	489	3589	1,3
9.	Vdajanje prostituciji	536	351	387	261	231	256	175	137	121	117	122	2694	0,9
10.	Motenje domovin. zavesti	143	136	76	47	84	173	144	275	391	423	212	2104	0,7
11.	Spolna nemorala	16	28	8	11	12	19	13	42	16	30	12	207	0,1
12.	Zanemarjanje otrok	21	25	16	4	17	3	17	7	4	1	—	115	0,0
13.	Ostali prekrški	3182	2988	3079	2835	3650	3347	2568	1594	2279	1970	1035	28527	10,6
Skupaj		30864	25542	25179	24369	26651	24892	22660	25841	25600	27456	26506	285560	100

do uradnih oseb. V posameznih letih je bil ta delež različen in najmanjši je bil leta 1967 (5,4%), največji pa leta 1974 (11,0%). Gre za dejanje iz 2. točke 11. člena zakona.

»Klatenje in potepanje« je bilo po številu na petem mestu in je doseglo 7,6% vseh dejanj, ki so predmet te razčlembе. Zajema prekrške iz 4. točke 10. člena zakona.

Prekrški, ki so na kratko opisani kot »vdajanje pijančevanju«, obsegajo dejanje iz tretje točke 11. člena zakona: »kdor je na javnem kraju pijan in vznemirja ljudi, ovira promet ali krši javno moralo«. Po številu so ta dejanja na šestem mestu in so pomenila 7,2% vseh kršitev.

Pri prekrških »točenje alkohola« gre za dejanja iz 16. točke 11. člena zakona. Stori ga, kdor da v javnem lokalu alkoholno pijačo mladoletniku, ki še ni dopolnil 15 let, pijani osebi ali skupini, v kateri je pijana oseba.⁹ Kršilec je lahko ne le gostinski delavec, temveč tudi drug občan. Število teh kršitev je bilo po letih raz-

⁹ Do uveljavitve sedanjega zakona o prekrških zoper javni red in mir (v začetku maja 1974. leta) je bila ta meja 16 let.

lično in dosegli so 1,7% vseh tovrstnih prekrškov.

Prekrški, ki so imenovani »hazardiranje«, zajemajo dejanja iz 9. točke 11. člena zakona in so bili na osmem mestu: obsegali so 1,3% prestopkov.

»Vdajanje prostituciji« obsega prekrške po 5. točki 10. člena zakona: »kdor se vdaja prostituciji, pri tem sodeluje, jo dovoljuje ali podpira«. Delež teh kršitev je omahoval, saj je leta 1967 znašal 1,7% vseh prekrškov zoper javni red in mir, leta 1976 pa 0,4%.

Za »motenje domovinske zavesti« občanov so šteli prekrški iz druge in tretje točke 10. člena in iz enajste, dvanajste in trinajste točke 11. člena zakona. Tudi število teh dejanj, ki so jih zapisali delavci organov za notranje zadeve, se je iz leta v leto precej spreminjalo. Pomenili so 0,7% vseh prekrškov.

Za »spolno nemoralo« so štela dejanja iz 6. točke 10. člena zakona. V obravnavanem obdobju so pomenila 0,1% prekrškov zoper javni red in mir.

Med prekrške »zanemarjanja otrok« so šteta dejanja iz šeste točke 12. člena in iz 13. člena omenjenega zakona. Takih kršitev, ki so jih storile bodisi odgovorne osebe v lokalih ali na javnih prireditvah s tem, da so dovolile vstopiti mladoletnikom do 15 let starosti, čeprav je bilo to zanje izrecno prepovedano, bodisi starši ali skrbniki otrok, je bilo v enajstih letih 115.

V skupini »drugi prekrški« so zajeti drugi prekrški zoper javni red in mir, ki pa so upoštevanja vredni, saj jih je bilo celo 28527.

Če izvzamemo prvo leto obravnavanega obdobja, je bilo število kršitev družbene discipline precej ustaljeno. To se vidi tudi iz izračunane preproste vrste indeksov; pri tem ima leto 1967 indeks 100, nato pa sledijo indeksi za leto 1968 do 1977 takole: 83, 82, 79, 86, 81, 73, 84, 83, 89 in 86.

2. Nekaj lastnosti kršitev

Miličniki so v popisu kršitev javnega reda in miru zapisali, da je bilo 142 490 prekrškov storjenih podnevi (to je 49,9 %) in 143 070 dejanj ponoči (50,1 %). Seveda zapis časa kršitev ni dovolj razčlenjen in natančen: vsekakor pa je zanimiv podatek, da je bilo polovico dejanj te vrste storjenih v nočnih urah.

Največ prekrškov je bilo v gostinskih prostorih, in sicer 113635 ali 39,8 %. Pri tem so vštete gostilne, bifeji, restavracije, hoteli in podobni gostinski obrati. Na ulicah, cestah, trgih in parkih je bilo 81 216 dejanj ali 28,4 %. V zasebnih stanovanjih so miličniki zapisali 39 844 prestopkov, to je 14,0 %. Razmeroma malo je bilo kršitev na vlakih, avtobusih, trolejbusih in drugih javnih prevoznih sredstvih, če upoštevamo velikansko število potnikov, ki uporabljajo ta prevozna sredstva: samo v mestu Ljubljani prepeljejo avtobusi mestnega prometa vsak dan 300 000 potnikov.¹⁰

Na javnih prevoznih sredstvih je bilo namreč 8936 dejanj, to je 3,1 % vseh prekrškov zoper javni red in mir. Domnevati je mogoče, da je eden izmed razlogov za razmeroma majhno število kršitev na teh krajih tudi navzočnost oziroma nenavzočnost miličnikov. Javne prireditve in shodi so bili prizorišče 10 766 dejanj (3,8 %). Drugod pa so miličniki zapisali 31 163 dejanj (10,9 %). Ustrezne podatke vsebuje preglednica 2.

Preglednica 2. Skupine krajev prekrškov v letih 1967—1977 v SR Sloveniji

Kraji prekrškov	Prekrški v letih 1967—1977	
	Število	%
Ulica, cesta, trg	81216	28,4
Zasebno stanovanje	39844	14,0
Gostišče	113635	39,8
Javno prometno sredstvo	8936	3,1
Javna prireditve	10766	3,8
Ostali kraji	31163	10,9
Skupaj	285560	100

Sorodni podatki za posamezna leta kažejo, da so sorazmerni deleži krajev prekrškov dokaj stalni in se zelo malo spreminjajo; to bi utegnilo podkrepiti domnevo, da gre za pomembno in dokaj stalno statistično povezavo med kraji in kršitvami. Od všteti leta 1974 pa je opaziti nenehno naraščanje odstotkov kršitev, ki so bile odkrite v zasebnih stanovanjskih prostorih; hkrati se v istih letih zmanjšuje delež prestopkov na javnih prireditvah in na vozilih javnega prometa. Domnevati je mogoče, da sta za zvečanje deleža kršitev, ugotovljenih v stanovanjih, predvsem dva vzroka: prvič, čedalje doslednejše nadzorstvo miličnikov nad nedovoljenim točenjem alkoholnih pijač pijanim osebam in s tem povezani pogovori in sestanki z gostinskimi delavci; drugič, doslednejše odklanjanje gostinskih delavcev, da bi stregli z alkoholom osebam, ki že kažejo vsa znamenja pijanosti. V zvezi s tem kaže omeniti, da zato prihaja v zadnjih štirih letih do čedalje pogostnejših sporov med natakariji in (pijanimi) gosti; povzročajo jih slednji, ko niso postreženi z zahtevano alkoholno pijačo.

Občani ter odgovorne osebe v delovnih in drugih organizacijah so naznanili neposredno miličnikom na terenu ali postajam milice 136 024 prekrškov, to je 47,6 %. Število takih sporočil se je v obravnavanih letih precej spreminjalo; to prikazuje preglednica 3.

Najmanj dejanj so naznanili v letu 1967 (40,8 %), največ pa v letu 1976 (67,6 %). Ker vprašanje naznanjanja družbi škodljivih pojavov pristojnim organom pri nas še ni znanstveno obdelano, je v tem primeru mogoče postavljati le domneve, zakaj se v zadnjih letih zvečuje število naznanjenih prekrškov. Prvi vzrok bi bil,

¹⁰ P. B.: Štirica najbolj obremenjena, str. 10.

Preglednica 3. Število prekrškov, ki so jih javili občani in delovne organizacije v posameznih letih

Leto	Sporočeni prekrški	
	število	%
1967	12592	40,8
1968	10497	41,1
1969	10437	41,5
1970	11215	46,0
1971	12176	45,7
1972	10877	43,7
1973	10466	46,2
1974	12390	47,9
1975	12142	47,4
1976	18570	67,6
1977	14662	55,3
Skupaj	136024	47,6

da so miličniki (zlasti v mestih) čedalje manj na »terenu« in tako sami neposredno odkrijejo manj odklonskih pojavov. Poleg tega verjetno vpliva tudi veljavni zakon o prekrških zoper javni red in mir; ta določa, da mora odgovorna oseba gostinskega obrata naznaniti postaji milice vsako kršitev javnega reda in miru v teh prostorih. Opustitev takega naznanila je postalo prekršek novega, zdaj veljavnega zakona, to je maja leta 1974. Kazni, zagrožene za odgovorno osebo, so zelo visoke.¹¹ Tretjič, določen vpliv imajo verjetno tudi boljše zveze: čedalje več je telefonov, boljše so ceste in motoriziranost občanov, to pa omogoča naznanitev dejanj tako rekoč »spotoma«, brez večje izgube časa. Četrtrič, zelo verjetno deloma vpliva tudi večja varnostna kultura občanov.

Popis prekrškov zoper javni red in mir obsega tudi podatke o tem, koliko oseb je storilo ta dejanja; vsebuje jih preglednica 4.

Prevladujejo prekrški, ki so jih zagrešile posamezne osebe, in takih dejanj je bilo v enajstih letih 211 806, to je 74,2 %. Po dva občana skupaj sta bila udeležena pri 43 703 prestopkih (15,3 %), po trije ali več kršilcev pa pri 30 051 dejanjih te vrste (10,5 %). Med posameznimi leti se ne kažejo bistvenejše razlike glede združevanja kršilcev. To bi utegnili pomeniti, da se pri združevanju kršilcev javnega reda in miru kažejo

¹¹ Isto kot opomba tri, 4. in 15. člen.

Preglednica 4. Prekrški po številu udeleženi oseb v letih 1967—1977 v SR Sloveniji

Število storilcev	Ženske v letih 1967—1977	
	število	%
En storilec	211806	74,2
Dva storilca	43703	15,3
Trije ali več storilci	30051	10,5
Skupaj	285560	100

dokaj stalne statistične povezave oziroma razmerja. Ob tem je treba poudariti, da v obravnavanih enajstih letih ni bilo večjih neredov oziroma kršitev javnega reda in miru, kjer bi sodelovalo več deset ali sto oseb. Zato so postaje milice vzdrževale javni red in mir z rednim opazovanjem in patroljiranjem in zoper kršilce ni bilo treba posredovati z večjim številom delavcev milice ali z uporabo drugih prisilnih sredstev, kot sta telesna sila ali gumijevka.

III. Kršilci javnega reda in miru

V obdobju enajstih let so miličniki v SR Sloveniji predlagali sprožitev postopka o prekršku zoper 337 871 oseb. Kršilcev je bilo torej 52 311 več kot prekrškov. Drugače rečeno — razmerje med številom kršilcev in številom dejanj je 1 : 1,18. Takšno razmerje je razumljivo, saj je nekaj vrst prekrškov takih, ki jih praviloma stori po več oseb skupaj. Podatke o kršilcih vsebuje preglednica 5.

1. Gibanje števila kršilcev

Največ storilcev teh dejanj je bilo v letu 1967, najmanj pa leta 1977. Razlika med tema letoma glede števila kršilcev je 9295. Če ima leto 1967 indeks 100, se indeks kršilcev v naslednjih letih giblje takole: 85, 86, 85, 91, 85, 77, 85, 84, 89 in 74. Vsako leto je bilo približno po trideset tisoč kršilcev.

Opazovanje posamezne skupine prekrškov — v preglednici jih je trinajst — pokaže, da je število kršilcev v posameznih letih precej različno. Toda odstotki (zaradi pomanjkanja prostora niso prikazani) kažejo dokajšnjo stalnost v posameznih letih in za posamezne vrste prestopkov. Od tega pravila odstopajo storilci pre-

Preglednica 5. Kršilci javnega reda in miru v letih 1967—1977 v SR Sloveniji

Zap. št.	Vrsta prekrška	Število kršilcev v letu										Skupaj	
		1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976		1977
1.	Prepiranje in kričanje	8001	8717	9550	9407	9385	9675	9809	12579	12298	13888	13164	116473
2.	Pretepanje	7569	8344	8307	8690	8905	7124	6001	5613	5424	5638	3104	74719
3.	Drzno vedenje	8640	3421	3353	3520	4104	3554	3023	2158	1805	1411	2326	37315
4.	Podcenjevanje urad. oseb	1738	1792	1853	1897	2057	2279	2134	2455	2164	2602	1915	22886
5.	Klatenje in potepanje	2519	2181	2440	1990	2127	1912	1787	2011	1768	1960	1467	22171
6.	Vdajanje pijančevanju	2076	1187	878	657	627	749	498	1850	2075	2441	2106	15144
7.	Hazardiranje	746	621	573	645	721	867	803	1006	1145	917	721	8765
8.	Točenje alkohola	472	290	299	356	402	376	487	676	692	642	430	5122
9.	Vdajanje prostituciji	557	351	218	183	138	204	121	100	65	107	80	2124
10.	Motenje domovin. zavesti	158	161	72	44	90	199	166	322	435	424	209	2280
11.	Spolna nemorala	19	47	11	11	18	41	11	57	25	29	18	287
12.	Zanemarjanje otrok	23	57	12	4	20	35	23	9	7	4	—	194
13.	Ostali prekrški	3397	3240	3167	3091	4189	3641	2759	1565	2282	1989	1071	30 391
Skupaj		35915	30409	30733	30495	32783	30656	27622	30401	30185	32052	26620	337871

krškov prepiranja in kričanja, kajti od leta 1967 se je njihov delež nenehno povečeval; nestalnost je opazna tudi pri deležu storilcev pretefov in drznega vedenja; zadnja leta se njuna deleža zmanjšujeta. To bi utegnilo pomeniti, da se deleža oseb, ki so storile prekrške pretefov in predrznega vedenja, zmanjšujeta precej vzporedno z večanjem deleža oseb, ki so se prepirale in kričale na javnem kraju. Drugače rečeno, domnevamo, da je gibanje števila teh treh skupin kršilcev med seboj statistično povezano.

Zapisi smo, da je razmerje med številom kršilcev in številom prestopkov v celotnem obdobju znašalo 1 : 1,18; to je mogoče preprosto izraziti s količnikom 1,18. Pri posameznih skupinah prekrškov in kršilcev pa je to razmerje precej drugačno. Tako je znašal količnik med številom prekrškov pretefov in številom kršilcev 1,60. To se da razložiti s tem, da je združevanje storilcev v tem primeru praktično eno izmed znamenj takega prepovedanega vedenja na javnem kraju. Pri hazardiranju je znašal ta količnik 1,82; to je bilo pričakovati, saj je igranje na srečo tako rekoč skupinski prekršek. Pri nedovoljenem točenju alkoholnih pijač je ko-

ličnik dosegel 1,43; domnevati je mogoče, da je odsev dejstva, da miličniki (zadnja leta) za ta prekršek naznanjajo čedalje več občanov, ki niso natakariji oziroma gostinski delavci, a v gostiščih ali drugih javnih lokalih postrežejo svoje prijatelje in znance, čeprav so slednji zaužili že dovolj takih pijač.

2. Nekatere lastnosti kršilcev

Med kršilci je bilo 308 929 moških, to je 91,4 %, in 28 942 žensk (8,6 %). O tej lastnosti bo več govora kasneje.

Starost kršilcev je v statistiki organov za nožtranje zadeve obsežna v treh starostnih razredih: do 18 let, med 18. in 25. letom in starejši kot 25 let. To je vsekakor premalo natančna starostna statistična delitev, saj bi vsaj zadnji razred kazalo razdeliti v številnejše skupine. Ob storitvi prestopkov, ki so predmet razčlemba, je bilo 18 765 oseb mlajših kot 18 let (5,6 %), 127 522 kršilcev je bilo starih več kot 18 let in manj kot 25 let (37,7 %), več kot 25 let pa je imelo 191 584 oseb (56,7 %).

O mladoletnikih bomo več pisali malo pozneje, tu pa naj zapišemo nekaj stavkov o drugih dveh starostnih skupinah, Podatki kažejo, da se je odstotek oseb, ki so bile stare nad 18 let in manj kot 25 let, od leta 1967 nenehno povečeval. Prvo leto obravnavanega obdobja je znašal 29,2 % storilcev, zadnje leto pa že 40,1 %. Hkrati pa se je zmanjševal delež kršilcev, ki so bili stari več kot 25 let. Ta odstotek je leta 1967 znašal 62,9 %, leta 1977 pa 54,4 %. Ker je bil odstotek mladoletnikov med vsemi kršilci v posameznih letih precej enak, je mogoče sklepati, da se starost kršilcev javnega reda in miru v naši republici čedalje bolj približuje številki 25.

V času kršitve javnega reda in miru je bilo 217 782 oseb zaposlenih v tako imenovanem družbenem sektorju (64,5 %), 50 419 (14,9 %) jih je bilo zaposlenih v zasebnem sektorju ali so bili vzdrževani (dijaki, študentje, upokojenci, gospodinje itd.), drugih 69 670 (ali 20,6 %) pa je bilo brez službe. Število oseb se glede na službo po letih spreminja in tudi odstotki kažejo v posameznih letih dokajšnje in stalno spreminjanje deleža kršilcev, ki so bili v službi v obeh sektorjih ali brez službe. Tako je bil med kršilci največji odstotek oseb brez službe v letu 1968, tedaj je znašal 26,3 %, in najmanjši v letu 1969, tedaj je dosegel le 13,3 %. Delež oseb, ki so bile vzdrževane ali zaposlene pri zasebnikih, je bil največji leta 1969, tedaj je znašal 28,4 %, najmanjši pa v letu 1971, tedaj je dosegel 9,8 %. Najmanjše omahovanje je pri deležu kršilcev, zaposlenih v družbenem sektorju: med letom 1968, ko je znašal 57,1 %, in letom 1975, ko je bil največji (69,9 %), je razlika 12,8 %.

Vpliv alkoholnih pijač so miličniki pri kršilcih ugotavljali oziroma ocenjevali po zunanjih znamenjih, kot so hoja, govor in vedenje občana. To merilo je seveda osebno, vendar je bilo v vseh letih enako. Po oceni miličnikov je bilo pod vplivom alkohola 199 004 kršilcev, to je 58,9 %, 13 887 pa jih je bilo treznih (41,1 %). Odstotek pijanih kršilcev se je v posameznih letih malo spreminjal; najmanjši je bil leta 1975 (55,6 % vseh storilcev), največji pa leta 1967 (62,0 %).

IV. Ženske in kršenje javnega reda in miru

Med osebami, ki so v obravnavanih enajstih letih kršile javni red in mir v SR Sloveniji, je bilo približno 9,0 % žensk in 91 % moških. Navedene podatke vsebuje preglednica 6.

Preglednica 6. Kršilci po spolu v posameznih letih v SR Sloveniji

Leto	Moški		Ženske		Skupaj	
	Število	%	Število	%	Število	%
1967	32288	89,9	3627	10,1	35915	100
1968	27619	90,8	2790	9,2	30409	100
1969	27838	90,6	2895	9,4	30733	100
1970	27809	91,2	2686	8,8	30495	100
1971	29984	91,5	2799	8,5	32783	100
1972	28352	91,9	2304	8,1	30656	100
1973	25360	91,8	2262	8,2	27622	100
1974	28002	92,1	2399	7,9	30401	100
1975	27786	92,1	2399	7,9	30185	100
1976	29363	90,8	2689	9,2	32052	100
1977	24528	92,1	2092	7,9	26620	100
Skupaj	308929	91,4	28942	8,6	337871	100

Iz preglednice se vidi, da je bil delež žensk med vsemi kršilci največji leta 1967 (10,1 %, najmanjši pa v letih 1974, 1975 in 1977 (7,9 %). Ta delež se je torej zelo malo spreminjal, zato lahko rečemo, da je bila v preteklem desetletju vsak dvanajsti prestopnik ženska. Absolutno pa se opaža, da se število žensk med kršilci zmanjšuje, saj je prvo leto doseglo 3627, zadnje leto pa le 2092 žensk.

Delež žensk se bolj spreminja glede na vrsto oziroma skupino prekrškov. Preglednica 7 vsebuje podatke o udeležbi žensk med vsemi storilci posameznih vrst prekrškov.

Razmeroma največ žensk je bilo med storilci prekrškov prostitucije, in sicer 88,2 % vseh kršilcev. S prostitucijo se namreč lahko ukvarja le ženska¹², moški so pri tem prekršku udeleženi kot sodelavci, podpiralci ali dovoljevalci. Morda pa ima pri tem določeno vlogo tudi dejstvo, da ta prekršek odkrivajo zgolj miličniki¹³ s tradicionalnimi spolnimi stereotipi; če bi to odkrivale miličnice, bi za ta dejanja verjetno odgovarjalo več moških.

Po udeležbi žensk med kršilci sledijo za prostitucijo prekrški točenja alkoholnih pijač (67,7 %), zanemarjanja skrbi za otroke (33,5 %), dejanja spolne nemorale (26,8 %) ter klatenja in potepanja (20,6 %). To so vrste prekrškov, kjer je delež žensk med storilci večji, kot je skupen

¹² Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira s objašnjenjima, str. 18.

¹³ Marković, str. 154.

Preglednica 7. Udeležba žensk med storilci posameznih vrst prekrškov v letih 1967—1977 v SR Sloveniji

Zap. št.	Vrsta prekrška	Ženske v letih 1967/77	
		število	% vseh kršilcev
1.	Prepiranje in kričanje	7130	6,1
2.	Pretepanje	3078	4,1
3.	Drzno vedenje	1194	3,2
4.	Podcenjevanje urad. oseb	1825	8,0
5.	Klatenje in potepanje	4567	20,6
6.	Vdajanje pijančevanju	913	6,0
7.	Hazardiranje	183	2,1
8.	Točenje alkohola	3469	67,7
9.	Vdajanje prostituciji	1873	88,2
10.	Motenje domov. zavesti	201	8,8
11.	Spolna nemoralna	77	26,8
12.	Zanemarjanje otrok	65	33,5
13.	Drugi prekrški	4367	14,4
Skupaj		28942	8,6

delež žensk med vsemi kršilci javnega reda in miru (8,6 %). Opazno manjši pa je odstotek žensk med naznanjenimi hazarderji (2,1 %), predrzneži ter nasilneži (3,2 %) in pretepači (4,1 %).

Dve skupini prekrškov bi torej lahko šteli za tipično ženska dejanja: prostitucijo in točenje alkohola. Tudi slednje dejanje je lahko razložiti, saj so ženske v večini med gostinskimi delavci oziroma med strežnim osebjem v gostiščih, moški so v gostinstvu predvsem šefi strežbe in drugi vodilni delavci, ki nimajo neposrednega stika z gosti.

»Moški« prekrški bi bili zrcalna podoba »ženskih«. Za tipične moške prestopke bi lahko šteli hazardiranje, predrzno in surovo vedenje, pretepanje, prepiranje in kričanje, vdajanje pijančevanju itd.

Ta vprašanja je mogoče postaviti tudi drugače, in sicer — kakšna je notranja sestava kršitev, če vzamemo v poštev le ženske-kršiteljke. V tem primeru je podoba malce drugačna. Ženske so se predvsem prepirale in kričale na javnem kraju (24,6 % žensk), se klatile in potepale (15,8 %), nedovoljeno točile alkoholne pijače (12,0 %), se pretepele (10,6 %), se vdajale prostituciji (6,5 %), podcenjevale uradne osebe (6,3 %), se predrzno vedle in podobno.

Delež žensk med kršilci javnega reda in miru je manjši kot odstotek žensk med storilci kaznivih dejanj, saj je slednji v preteklem desetletju

znašal v SR Sloveniji približno 13 %. Vzroki za razmeroma majhno udeležbo žensk med kršilci družbene discipline so sociološki, psihološki in biološki, kar velja za vse pojave s področja kriminologije oziroma socialne patologije. Pri tem naj poudarimo spoznanje, da so prekrški zoper javni red in mir tako rekoč odklonski pojav prostega časa. Prostega časa pa imajo ženske še vedno razmeroma malo, saj so vezane na dom in družino.

V. Mladoletni kršilci

18 765 občanov je bilo v času, ko so storili prekršek zoper javni red in mir, starih manj kot 18 let; to je 5,6 % vseh kršilcev. Delež mladoletnikov med vsemi storilci se je z leti malo spreminjal, to prikazuje tudi preglednica 8.

Delež mladoletnikov je bil največji v letu 1967 (7,9 %), najmanjši pa v letu 1976 (3,5 %). Približno vsak dvajseti občan, ki so ga miličniki obravnavali zaradi kršenja javnega reda in miru, še ni bil star 18 let; še več, lahko bi zapisali, da je bil star od 16 do 18 let, kajti miličniki se zelo malokrat odločijo za naznanitev sodniku za prekrške, če gre za mladostnike v starosti med 14. in 16. letom.

V preglednici 9 so prikazani podatki o udeležbi mladoletnikov med vsemi storilci posameznih vrst prekrškov.

Preglednica 8. Mladoletni kršilci v posameznih letih v SR Sloveniji

Leto	Mladoletni kršilci	
	število	%
1967	2837	7,9
1968	2314	7,6
1969	1272	4,1
1970	1270	4,2
1971	2134	6,5
1972	1814	5,9
1973	1628	5,9
1974	1515	5,0
1975	1377	4,6
1976	1132	3,5
1977	1472	5,5
Skupaj	18765	5,6

Preglednica 9. Udeležba mladoletnikov med storilci posameznih vrst prekrškov v letih 1967—1977 v SR Sloveniji

Zap. št.	Vrsta prekrška	Mladoletniki v letih 1967—1977	
		število	% vseh kršilcev
1.	Prepiranje in kričanje	6656	5,7
2.	Pretepanje	4148	5,6
3.	Drzno vedenje	2372	6,4
4.	Podcenjevanje urad. oseb	540	2,4
5.	Klatenje in potepanje	785	3,5
6.	Vdajanje pijančevanju	445	2,9
7.	Hazardiranje	420	4,8
8.	Točenje alkohola	311	6,1
9.	Vdajanje prostituciji	100	4,4
10.	Motenje domovin. zavesti	134	6,3
11.	Spolna nemorala	16	5,6
12.	Zanemarjanje otrok	4	2,1
13.	Drugi prekrški	2834	0,9
Skupaj		18765	5,6

Ti podatki kažejo, da je udeležba mladoletnikov med vsemi kršilci precej enakomerna, ne glede na skupino prekrškov. Njihov delež je nižji od povprečja (5,6 %) pri naslednjih prestopkih: zanemarjanje skrbi za otroke (to je razumljivo, saj svojih otrok še nimajo, za tuje pa ne morejo pravno odgovarjati), podcenjevanje uradnih oseb, vdajanje pijančevanju in drugi prekrški.

Kakšna pa je podoba, če upoštevamo zgolj mladoletnike in ugotavljamo notranjo sestavo kršitev javnega reda in miru? Mladoletniki se predvsem prepirajo in kričijo na javnih krajih (35,5 % mladoletnikov je bilo obravnavanih zaradi tega prekrška), se pretepajo (22,1 %), se predrzno vedejo (12,6 %), se klatijo in potepajo (4,2 %) in podobno.

To pomeni, da ni mogoče govoriti o kakem tipičnem mladoletniškem prekršku zoper javni red in mir, ki bi posebej izstopal iz celotne množice kršilcev družbene discipline. Med prestopki, ki so jih storili mladi, pa so na prvem mestu prepiranje, kričanje, pretepanje in predrznost ter surovo vedenje. To so dejanja, ki ne zahtevajo ne denarne preskrbljenosti ne večjih umskih naporov, pač pa predvsem to, kar imajo mladoletniki: pogum, telesno moč, nagajivost in podobno.

VI. Nekaj kršitev javnega reda in miru

Nekateri prekrški zoper javni red in mir so v domači literaturi, da ne omenjamo tuje, že nadrobneje obdelani; to velja zlasti za tiste, ki so najtesneje povezani s kriminalnostjo (na primer prostitucija, igre na srečo, klatenje in potepanje ter drugi). V tem poglavju so nekateri teh prestopkov obravnavani glede na to, ali je pri storitvi omenjenih dejanj ali med storilci kaka razlika v primerjavi z vsemi prekrški zoper javni red in mir ter njihovimi storilci. Razčlemba zajema prostitucijo, igre na srečo, klatenje in potepanje, nespodobno vedenje do uradnih oseb in pretepanje.

Strokovnjaki ugotavljajo medsebojno povezanost med omenjenimi socialnopatološkimi pojavi in industrializacijo, urbanizacijo in zaposlitvenim gibanjem prebivalstva ne le v tujini, marveč tudi pri nas. Čeprav medsebojno povezanost industrializacije in socialnopatoloških pojavov še ni zanesljivo dokazana, kažejo podatki presenetljivo skladnost med gospodarskim razvojem in naraščanjem raznih socialnih problemov tudi pri nas.¹⁴

1. Prostitucija

Podatki v preglednici 1 pod zaporedno številko 9 kažejo, da se število odkritih kršitev te vrste precej vztrajno zmanjšuje, saj je leta 1967 doseglo 536 dejanj, leta 1977 pa 122. Podobno je pri številu kršilcev, ki so bili obravnavani zaradi prostitucije. Če vzamemo število prekrškov prostitucije in kršilcev v letu 1967 za indeks 100, potem je ustrezen indeks v letu 1977 znašal 23 za prekrške in 14 za kršilce. Kje so vzroki za tak padec števila tega socialnopatološkega pojava v zadnjih enajstih letih pri nas? Ker ni ustrezne raziskave, lahko odgovarjamo le v obliki nekaj domnev. »Klasična« poulična prostitucija se verjetno tudi pri nas počasi umika pred drugimi, »finejšimi« oblikami, ki so manj moteče in delavcem za notranje zadeve manj dostopne za odkrivanje. To bi bil prvi domnevni vzrok za upadanje števila teh prekrškov. Drugi domnevni vzrok pa bi bil, da miličniki čedalje manj opazujejo in patrolirajo po mestih peš, ravno mesta pa so središča teh prekrškov.¹⁵

Med storilci prekrškov prostitucije je bilo v obravnavanem obdobju 239 moških (11,2 %),

¹⁴ Pečar, str. 339.

¹⁵ Bavcon in drugi: Socialna patologija, str. 162.

žensk pa 2128 (88,2 %). Spol storilcev je v tem primeru skoraj popolnoma nasproten, kot velja za vse kršilce javnega reda in miru skupaj.

Starost oseb, ki so bile obravnavane zaradi prostitucije, je deloma drugačna, kot velja za vse kršilce javnega reda in miru. Manj kot 18 let je bilo starih 199 kršilcev (9,3 %), od 18 do 25 let je imelo 1063 oseb ali 49,9 %, 866 kršilcev je imelo več kot 25 let (40,8 %). Več oseb je bilo torej mladoletnih in starih med 18 in 25 let, manj pa jih je spadalo v starostni razred nad 25 let. To je bilo mogoče pričakovati, saj je znano, da se s prostitucijo ukvarjajo predvsem mlade osebe in da se ženske z njo začnejo ukvarjati že zgodaj. Starejše osebe so v tem primeru predvsem tisti, ki prostitucijo dovoljuje, podpira ali pri njej sodeluje; to so zlasti moški in ta dejanja so največkrat v hotelih in drugih prenočiščih, kot je ugotovila dobra poznavalka tega vprašanja v naši republiki.¹⁶

Samo 237 kršilcev (11,1 %) je bilo zaposlenih v družbenem sektorju, 45 jih je bilo vzdrževanih ali zaposlenih pri zasebnikih (2,1 %), 1846 pa jih je bilo brez službe (86,8 %). V zadnjih letih je opaziti, da je med kršilci čedalje več takih oseb, ki so v delovnem razmerju in jim je prostitucija le dodaten vir dohodkov. To bi utegnilo pomeniti, da tudi pri nas poteka razvoj, ki ga je znani strokovnjak s tega področja ugotovil v večini razvitih dežel na svetu.¹⁷

Pod vplivom alkohola je bilo 238 kršilcev (11,2 %) in to je precej manj, kot je ustrezen delež za vse kršilce javnega reda in miru. Ali to pomeni, da je prostitucija dejanje, za katerega ni potreben alkoholni spodbujevalec, kot to velja za nekatere druge prekrške?

Iz tega kratkega pregleda izhaja, da so storilci prekrškov, ki jih na kratko imenujemo prostitucija, pokazali drugačne lastnosti, kot so bile ugotovljene za celotno množico kršilcev javnega reda in miru. Kako pa je s prekrški?

Večina teh prekrškov je bilo odkritih ponoči, in sicer 1973 ali 73,2 %, le 721 podnevi (26,8 %). Gre torej za izrazit nočni prestopok.

Po ulicah, cestah in trgih je bilo 356 prekrškov (13,2 %), v zasebnih stanovanjih 351 (13,0 %), v gostiščih 1302 (48,3 %), na vozilih javnega potniškega prometa 12 (0,4 %), na javnih shodih in javnih prireditvah 27 (1,0 %), na drugih krajih 646 (24,1 %). Več prestopkov je bilo v gostinskih prostorih in na drugih javnih krajih, povsod dru-

god pa jih je bilo manj, kot so ustrezni podatki za vse prekrške zoper javni red in mir.

Občani in odgovorne osebe v organizacijah združenega dela so naznanile miličnikom 415 tovrstnih dejanj (15,4 %) in ta številka je precej manjša kot tista pri naznanitvi vseh kršitev javnega reda in miru. To bi utegnilo pomeniti, da prostitucija ni takšno dejanje, ki bi pri občanih zbuvalo poseben interes za naznanitev pristojnim organom. Miličniki pravijo, da dobijo naznanilo skoraj praviloma takrat, kadar kršilec hkrati s prostitucijo stori še druge prekrške zoper javni red in mir.

Prostitucija je prekršek, kjer je bila največkrat udeležena samo ena oseba (2382 primerov ali 88,5 %), pri 266 dejanjih sta bili udeleženi po dve osebi (9,6 %), pri 52 prekrških so bili storilci trije ali več (1,9 %). Gre torej večinoma za posamičen prestopok in glede tega za delno razliko v primerjavi z združevanjem storilcev vseh prekrškov zoper javni red in mir.

Tudi pri prekrških bi se dalo zapisati, da so se pokazale nekatere razlike v primerjavi z drugimi kršitvami družbene discipline.

2. Igranje na srečo

Igranje hazardnih in drugih podobnih iger je eden tistih prekrškov, ki so bili v obravnavanem obdobju po številu razmeroma nestalni, za storilce pa to ne velja. Če vzamemo leta 1967 kot indeks 100, potem je znašal indeks prekrškov v 1977. letu 92 in kršilcev 97.

Strokovnjaki menijo, da so igre na srečo pri nas tako razširjene, kot niso razširjeni niti alkoholizem, narkomanija, prostitucija in podobna dejanja. Te igre so razširjene skoraj enakomerno med vsemi družbenimi skupinami, ne glede na njihov položaj in gmotno stanje. Ker imajo številne oblike (od kartanja v stanovanjih, prek stav v zvezi z nekaterimi dogodki in igralnih avtomatov do posebnih igralnic za tujce), je ta prekršek težko odkrivati.¹⁸

Pri igranju hazardnih iger je bilo zaloteni 8575 moških in 190 žensk; teh je le 2,2 % in pomeni precej manjši odstotek, kot je bil delež žensk med vsemi kršilci javnega reda in miru nasploh.

Mladoletnikov je bilo 430 (4,9 %), 3628 oseb (41,4 %) je bilo starih med 18 in 25 let, 4707 občanov (53,7 %) pa je bilo starejših kot 25 let. Sestava kršilcev po starosti je bila v tem primeru

¹⁶ Dovgan, str. 231.

¹⁷ Scott, str. 152.

¹⁸ Vasiljević, str. 1.

enaka starostni sestavi vseh kršilcev javnega reda in miru.

V družbenem sektorju je bilo zaposlenih 7263 oseb, to je 82,9 %; 608 jih je bilo vzdrževanih ali zaposlenih pri zasebnikih (6,9 %), 894 pa jih je bilo brez službe (10,2 %). Ti deleži so drugačni kot oni za vse kršilce družbene discipline, saj je bilo manj oseb brez službe, več pa v delovnem razmerju.

Po oceni miličnikov je bilo samo 323 kršilcev (3,7 %) pod vplivom alkohola in to je precejkrat manj, kot je znašal odstotek pijanih oseb med vsemi kršilci javnega reda in miru. Ali to potrjuje domnevo, da je hazardiranje strast in ne zgolj hotenje po pridobivanju gmotnih sredstev; takšna strast pa ni povezana z nujnim uživanjem alkohola.

Lahko bi zapisali, da kršilci kažejo nekatere razlike v primerjavi z drugimi kralci javnega reda in miru glede spolne sestave, treznosti oziroma netreznosti in deloma glede zaposlitve, starostna sestava pa je v bistvu v obeh primerih enaka.

Podnevi se je zgodilo 1597 prekrškov te vrste (44,5 %), ponoči pa 1992 (55,4 %); to je precej podoben položaj, kot velja za vse prekrške zoper javni red in mir.

Na ulicah, cestah in trgih je bilo ugotovljenih 142 dejanj (4,0 %), v zasebnih stanovanjih 760 (21,2 %), v gostiščih 1787 (49,8 %), na javnih prireditvah 55 (1,5 %), na vozilih javnega potniškega prometa 112 (3,1 %); 733 prekrškov je bilo storjenih na drugih krajih (20,4 %). Če te deleže primerjamo s kraji, kjer so bili storjeni vsi prekrški zoper javni red in mir, nam primerjava pokaže, da je bilo več hazardiranja po gostiščih in zasebnih stanovanjih, manj pa po drugih skupinah krajev. Ker je bilo zelo malo storilcev teh prekrškov pod vplivom alkohola, čeprav so bili največkrat odkriti v gostiščih, bi to utegnilo pomeniti, da kršilci iščejo »žrtve« hazardiranja tam, kjer jih je najlaže najti: po gostinskih lokalih in na stanovanjih oziroma po samskih domovih.

Hazardne igre so praviloma skupinske in zato ni čudno, če je bil v igre na srečo vpleten samo po en storilec le v 360 primerih (10,0 %); po dva kršilca sta bila navzoča v 758 primerih (21,1 %), pri 2471 prekrških so bili navzoči oziroma udeleženi po trije občani ali več (69,9 %). Podoba združevanja storilcev je v tem primeru skoraj zrcalna podoba združevanja kršilcev javnega reda in miru sploh.

Občani in odgovorne osebe v organizacijah ter skupnostih so miličnikom naznanile 784 ali 21,8 % teh dejanj in to je približno dvakrat manj, kot je znašal delež naznanitev pri vseh prekrških zoper javni red in mir.

Lastnosti prekrškov hazardiranja so deloma drugačne kot tiste, ki veljajo za vse prekrške zoper javni red in mir (to velja za kraje prekrškov in naznanitev dejanj ter za združevanje oseb pri kršitvah, ne pa za čas dejanj).

3. Klatenje in potepanje

Vdajanje klatenju, potepanju, brezdelju in beračenju je prekršek, ki je v enajstih letih razmeroma precej omahoval tako po številu dejanj kot po številu kršilcev. Iz dosegljivih podatkov bi se dalo sklepati, da ta socialnopatološki pojav rahlo upada. Če vzamemo leta 1967 kot indeks 100, potem je število prekrškov v letu 1977 doseglo indeks 62 in število prestopnikov indeks 59.

Med storilci je bilo 17 474 moških (78,8 %) in 4697 žensk (21,2 %). Pri tem dejanju so ženske skoraj trikrat bolj udeležene kot pri prekrških zoper javni red in mir na splošno.

Mladoletnikov je bilo 780, to je 3,5 %; 7858 oseb je bilo starih med 18 in 25 let (35,4 %), večina pa je bila starejših kot 25 let (13 533 oseb ali 61,1 %). V tem ni večjih odstopanj od starostne sestave, ki je veljala za vse kršilce.

Velika večina je bila v času prepovedanega dejanja brez službe; to je razumljivo, saj je to eden bistvenih znamenj tega prekrška. Takih oseb je bilo 21 578 ali 97,3 %. Občasno je delalo pri raznih zasebnih obrtnikih (zlasti pri zidarjih) 332 oseb (1,5 %), drugi (261 oseb ali 1,2 %) pa so bili zlasti berači.

Po oceni miličnikov je bilo 1818 kršilcev (8,2 %) pod vplivom alkohola in to je precejkrat manj kot pri drugih kršitvah družbene discipline.

Klateži, potepuhi, delomrzneži in berači so pokazali v dobršni meri drugačne lastnosti, kot so bile lastnosti vseh kršilcev javnega reda in miru: to velja za spolno sestavo, zaposlenost in treznost ali netreznost, ne pa tudi za starostno sestavo.

Miličniki so zapisali, da je bilo podnevi 13 095 prekrškov (60,1 %), ponoči pa 8694 (39,9 %); to bi lahko pomenilo, da storilci teh prekrškov bolj izstopajo iz množice drugih občanov tedaj, kadar slednjih ni toliko na javnih krajih, ker so v službi. To domnevo opiramo na ugotovitev, da je bilo precej klatežev in delomrznežev prijetih v

dopoldanskih urah in to še posebej velja za Ljubljano in druga večja mesta v naši republici.

Nad polovico dejanj (10 944 ali 50,2 %) je bilo odkritih po ulicah, trgih in cestah, 1281 po zasebnih stanovanjih (5,9 %), 3571 po gostiščih (16,4 %), 867 po javnih shodih in prireditvah (4,0 %), 378 po vozilih javnega potniškega prometa (1,7 %) in 4748 po drugih krajih (21,8 %). Prevladujejo poulična in počestna dejanja.

Pri 20 454 dejanjih (93,9 %) je bil udeležen le po en kršilec, pri 983 prekrških sta bili udeleženi po dve osebi (4,5 %), pri 352 prestopkih so bile po tri osebe ali več (1,6 %). Gre večinoma za posamičen prekršek.

Občani so milici naznanili 3905 teh dejanj, to je 17,9 % in pomeni precej nižjo naznanljivost, kot je tista pri vseh kršitvah javnega reda in miru. Zlasti v mestih je največ naznanitev tedaj, ko klatež išče streho nad glavó ali denar po zasebnih stanovanjih ali javnih lokalih.

Tudi razčlemba prekrškov klatenja in potepanja je ugotovila nekatere posebnosti v razmerju do vseh prekrškov zoper javni red in mir. Ti razločki veljajo za naznanitev dejanj miličnikom, kraje prekrškov, združevanje storilcev in tudi za čas teh dejanj.

4. Pretepanje

Pretepanje na javnem kraju ali na prostoru, kjer vzdržuje red in mir organizacija združenega dela oziroma druga organizacija ali državni organ, ali sodelovanje v pretepu je prekršek, ki je zanj zagrožena kazen do dveh mesecev zavora¹⁹ in je v zakonu omenjen na prvem mestu. To je dejanje, ki med vsemi prekrški zoper javni red in mir pomeni največ grobosti in napadalnosti v stikih med ljudmi.

Število teh dejanj se je od leta 1967 precej spreminjalo, in sicer se je skoraj dosledno zmanjševalo. Podobno velja tudi za število kršilcev. Če je leto 1967 označeno z indeksom 100, je število prekrškov leta 1977 doseglo indeks 58 in število kršilcev indeks 41. Težko je podajati vzroke za takšno upadanje, vendar se nam zdi upravičena domneva, da je k temu pripomogla tudi ostrejša zagroženost v zakonu. Že sedem let je ta kazen zgolj zapor in ne več tudi denarna kazen; to zahteva čedalje več dokazov, da je bilo takšno dejanje zares storjeno. Zato ni le naključje ugo-

tovitev, da se kaže statistična povezanost med prekrški pretepev, predrznega vedenja ter prepiranja in kričanja. Lastna jim je zlasti napadalnost; pri napadalnosti pa ne gre le za telesno dejavnost, ki je usmerjena zoper druge osebe ali gmotne dobrine, temveč tudi za govorno dejavnost, kot je uporaba grdih besed, žaljivk in kletvic v stikih med ljudmi.²⁰

Med storilci je bilo 72 776 moških (97,4 %) in 1943 žensk (2,6 %). Ženske so pri tem dejanju precej manj udeležene, kot to velja za druge prekrške zoper javni red in mir.

Starost storilcev kaže odstopanja od starostne sestave vseh kršilcev javnega reda in miru. Mladoletnikov je bilo 2914 ali 3,9 %; 35 117 ali 47,0 % storilcev je bilo starih med 18 in 25 let, drugih pa je bilo 36 688 ali 49,1 %. Srednja starostna skupina je pri tem prekršku bolj zastopana kot pri drugih kršitvah javnega reda in miru, mladoletniki in starejši kot 25 let pa malo manj.

V družbenem sektorju je bilo zaposlenih 56 861 takih oseb (76,1 %), vzdrževanih ali zaposlenih pri zasebnikih je bilo 7846 (10,5 %), brez službe pa jih je bilo 10 012 (13,4 %). Več kot med drugimi kršilci javnega reda je bilo zaposlenih in manj brez službe.

Vinjenih je bilo 45 728 kršilcev, to je 61,2 % in pomeni več, kot je znašal delež pijanih kršilcev javnega reda in miru v celoti.

Pri storilcih teh dejanj so se pokazale razlike glede na druge kršilce, in sicer pri spolu, vinjenosti ter deloma pri starosti in delovnem razmerju.

Podnevi je bilo storjenih 22 218, ponoči pa 24 557 teh dejanj (47,5 % oziroma 52,5 %).

Največ kršitev je bilo v gostiščih (23 714 dejanj ali 50,7 %), nato sledijo ulice in trgi (10 290 ali 22,0 %), javne prireditve (2666 ali 5,7 %), zasebna stanovanja (2385 ali 5,1 %) in javna prometna sredstva (841 dejanj ali 1,8 %), na drugih krajih pa je bilo 6879 ali 14,7 % dejanj. Bolj kot pri drugih kršitvah javnega reda in miru so tokrat zastopani gostinski lokali, manj pa stanovanja; druge skupine krajev so v obeh primerih približno enako zastopane.

Pri 15 108 kršitvah je bil udeležen po en storilec (32,3 %), pri 23 574 dejanjih sta bila po dva storilca (50,4 %), pri 8093 prestopkih pa po trije kršilci ali več (17,3 %). V tem primeru je podoba precej drugačna kot pri drugih kršitvah javnega

¹⁹ Zakon o prekrških zoper javni red in mir iz leta 1959 je za to dejanje zagrožil storilcu z denarno kaznijo do 20 000 dinarjev ali z zaporom do 30 dni.

²⁰ Hajduković, str. 81.

reda in miru; to je razumljivo, saj je to tako rekoč skupinski prekršek.

Občani so naznanili 28 719 dejanj (61,4 %), precej več, kot to velja za vse prekrške zoper javni red in mir skupaj.

Prekrški, ki jih imenujemo pretepanje, so pokazali nekaj razlik v primerjavi z vsemi kršitvami, in sicer pri nekaterih krajih, kjer so bila dejanja storjena, pri združevanju storilcev in pri naznanitvi prestopkov, ne pa pri času dejanj.

5. Podcenjevanje uradnih oseb

Prekrški nespodobnega vedenja občanov do uradnih oseb organov za notranje zadeve so bili že razčlenjeni, in sicer za območje Ljubljane.²¹ Tokrat gre za razčlemba teh dejanj na območju SR Slovenije, ne le zoper miličnike, marveč zoper vse uradne osebe.

Moški so pomenili 20 803 kršilcev (90,9 %), ženske pa 2083 (9,1 %). Zastopanost spolov je precej podobna kot pri vseh kršitvah javnega reda in miru.

Mladoletnikov je bilo malo in sicer 457 (2,0 %); to je več kot dvakrat manjši odstotek od tistega pri kršilcih družbene discipline v celoti. Med 18 in 25 leti je bilo starih 6774 storilcev (29,6 %), večinoma so bili starejši kot 25 let (15 655 oseb ali 68,4 %); slednji starostni razred je bolj zastopan kot med vsemi kršilci.

V družbenem sektorju je bilo zaposlenih 15 928 oseb (69,6 %), brez službe jih je bilo 3295 (14,4 %), drugi so bili vzdrževani oziroma zaposleni pri zasebnikih (3663 oseb ali 16,0 %). Ti deleži so nebitveno drugačni od tistih, ki veljajo za vse kršilce.

Vinjenih je bilo 12 884 kršilcev, to je 56,3 % ali malo več kot je povprečje za vse kršilce.

Osebe, ki so podcenjevale uradne osebe, so bile le malo drugačne od drugih kršilcev javnega reda in miru.

Podnevi je bilo 12 813 ali 47,5 % dejanj, ponoči pa 14 162 ali 52,5 %; to je skoraj enako razmerje, kot velja za vse kršitve.

Nekatere razlike opazimo, če razčlenjujemo kraje prekrškov. Največ jih je bilo po ulicah in trgih (12 003 ali 44,5 %), nato pridejo na vrsto gostišča (7903 ali 29,3 %), zasebna stanovanja (2481 ali 9,2 %), javne prireditve (593 ali 2,2 %) in javna prometna sredstva (566 ali 2,1 %), 3429 dejanj pa je bilo na drugih krajih (12,7 %).

²¹ Čelik: Neprimerno vedenje občanov do miličnikov, RKK, 1, 1978, str. 3—14.

Podatki kažejo, da je podcenjevanje uradnih oseb večinoma posamičen prekršek, saj je bil pri 22 982 dejanjih udeležen le po en občan (85,2 %); pri 2400 prekrških sta bila udeležena po dva občana (8,9 %), pri 1593 dejanjih so bili združeni po trije občani ali več (5,9 %).

Ta prekršek ni »izviren«, temveč je praviloma povezan s kakim drugim nezakonitim dejanjem občanov, ob posredovanju uradne osebe pa se občan neprimerno vede do nje. Zato ni mogoče govoriti o naznanitvi teh dejanj.

VII. Sklep

S širšega družbenega stališča je mogoče prekrške zoper javni red in mir deliti na šest skupin.²²

a) Prekrški, ki pomenijo telesno oviranje občanov in njih motenje pri delu, razvedrilu in počitku. Sem spadajo dejanja, kot so pretepi, predrzno in surovo vedenje, neprimerno vedenje do uradnih oseb, prepiranje in kričanje itd. V obravnavanem obdobju so pomenili blizu 70 % vseh kršitev te vrste.

b) Prekrški, katerih namen je pridobiti gmotno korist na prepovedan način: igre na srečo, berachenje, klatenje in potepanje, vdajanje prostituciji, nabiranje prostovoljnih prispevkov brez dovoljenja in podobno. Šteli so blizu 10 % vseh prekrškov zoper javni red in mir.

c) Dejanja, ki motijo moralno in domovinsko zavest občanov. To so: širjenje vznemirljivih govoric, podcenjevanje družbene ureditve, sramotenje znamenj družbenopolitičnih skupnosti in organizacij, pisanje nespodobnih napisov itd. Ti prekrški so pomenili približno 1 % kršitev javnega reda in miru.

č) V četrto skupino spadajo kršitve zunanjega videza krajev in so pomenile manj kot 1 % vseh kršitev.

d) Do začetka leta 1976 je bila tudi skupina prekrškov, ki so zadevali motenje človekovega bivalnega okolja s hrupom; tedaj pa so prešli v novi zakon o varstvu pred hrupom v naravnem in bivalnem okolju.²³ Pomenili so manj kot 1 % vseh kršitev.

e) V skupino drugih prekrškov pa spadajo mučenje živali, uničevanje ptic pevk itd.

Število prekrškov zoper javni red in mir in kršilcev, ki so jih obravnavali delavci v organih

²² Deloma prirejeno po Kolenčevem članku, str. 405.

²³ Ur. list SRS, št. 15/76.

zanotranje zadeve v SR Sloveniji v zadnjih enajstih letih, je bilo razmeroma stalno in umirjeno. Verjetno je odsev ne le dejanskega števila teh prestopkov (kajti miličnikom niso znani vsi prestopki te vrste), temveč tudi števila miličnikov in njihove učinkovitosti ter pripravljenosti občanov, da takšna dejanja naznanjajo.

Uporabljena literatura:

1. Bavcon, Ljubo: **Kriminalna politika in njene tendence v socialistični družbi**, Cankarjeva založba, Ljubljana 1958
2. Bavcon, Ljubo in drugi: **Socialna patologija**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1969
3. B. P.: Štirica najbolj obremenjena, **Delo**, dne 28/6-1978
4. Dovgan Ljuba: Zvodništvo, posredovanje pri prostituciji in trgovina z belim blagom, **Varnost**, 5, 1970
5. Hajduković, Čedomir: **Prestupniško ponašanje mladih**, Savremena administracija, Beograd 1975
6. Kolenc, Riko: Kršitve javnega reda in miru in nekatere druge oblike ogrožanja občanov, **Strokovni list**, 9, 1966
7. Marković, Tomislav: **Prostitucija**, Visoka defektološka škola, Zagreb 1965
8. Milutinović, Milan: **Kriminologija sa osnovama kriminalne politike i penologije**, Savremena administracija, Beograd, 1976
9. Obrenović, Živko: **Priručnik za praktičnu primenu zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira**, Savremena administracija, Beograd, 1975
10. Pečar, Janez: Industrializacija in nekateri socialnopedagoški pojavi pri nas, **Strokovni list**, 10, 1967
11. **Pravni položaj mladoletnih storilcev prekrškov in njihovo obravnavanje v praksi v Sloveniji**, Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani, 1977
12. Scott, R. George: **Najstarejša obrt**, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1969
13. Vasiljević, Vladan: Osnovna pitanja u vezi sa proučavanjem kocke kao socijalnopedagoške pojave, **Društvena patologija u Jugoslaviji**, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja, Beograd 1969
14. Vodopivec, Katja in drugi: **Kriminologija, I. dio**, Narodne novine, Zagreb, 1966
15. Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah, Ur. list SRS, št. 47/72 in 23/76
16. Zakon o prekrških, Ur. list SRS, št. 12/77
17. Zakon o prekrških zoper javni red in mir, Ur. list SRS, št. 16/74
18. Zakon o varstvu pred hrupom v naravnem in bivalnem okolju, Ur. list SRS, št. 15/76
19. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira s objašnjenjima, Narodne novine, Zagreb, 1978

UDC 31:343:343.34

Violations of Public Order and Peace in Slovenia in the Period 1967/77

Čelik, mag. Pavle, Inspector, Republic Secretariat for Internal Affairs, Ljubljana

Police officers of Republic secretariat for internal affairs of Slovenia registered in a decade from 1967 to 1977 285 560 petty offences against public order and peace, represented by 337 871 violators. About a half of petty offences was committed in the night, the other half in day hours. The most of offences was committed in inns (39,8%), follow streets and public places (28,4%), private apartments (14,0%), public performances (3,8%), public transport vehicles (3,1%) and all other places (10,9%). Petty offences, committed by individuals predominate (74,2%), follow offences committed by two violators (15,3%) and by three or even more violators

(10,5%). Almost a half of petty offences was reported to the police by citizens.

Among the violators there were 8,6% females, and 5,6% juveniles; 58,9% were under the influence of alcohol. In the time of violation of public order and peace, 20,6% persons were without job, 64,5% were employed, the rest being maintained (students, housewives, pensioners etc.).

The analysis of such petty offences as prostitution, gambling and vagrancy showed some particularities in the trend of these phenomena and their perpetrators when compared with other petty offences against public order and peace.